

Олена КОЗИЄВСЬКА

головний консультант Комітету
Верховної Ради України
з питань науки і освіти,
кандидат наук з державного управління

Ключові слова: академічна мобільність, освітня політика, інтернаціоналізація вищої освіти, стратегія інтернаціоналізації вищої освіти, вхідна академічна мобільність, вихідна академічна мобільність, горизонтальна академічна мобільність, вертикальна академічна мобільність, кредитна академічна мобільність, ступенева академічна мобільність.

У статті аналізується досвід країн Скандинавії щодо регулювання процесів академічної мобільності на державному рівні, зокрема її законодавчо-нормативне забезпечення на національному рівні та механізми державної фінансової підтримки. Робиться висновок про необхідність для України розроблення цілісної концепції академічної мобільності, яка відповідає б сучасним реаліям міжнародних відносин; удосконалення міграційного, трудового законодавства, активного запровадження в навчальний процес англійської мови.

УДК 37.014.54:316.44(48)

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ У КРАЇНАХ СКАНДИНАВІЇ (НА ПРИКЛАДІ ІСЛАНДІЇ, ДАНІЇ, НОРВЕГІЇ, ФІНЛЯНДІЇ, ШВЕЦІЇ)

© Козієвська О., 2014

остановка проблеми та її актуальність. З моменту підписання Україною Бонської декларації пройшло майже 10 років. На жаль, академічна мобільність, яка, без-

умовно, є необхідною умовою створення Європейського простору вищої освіти, так і не отримала належної підтримки з боку держави та носить більшою мірою спонтанний характер. Сьогодні загальний рівень академічної мобільності внаслідок відсутності офіційних даних щодо кількості українських студентів, які їдуть навчатися за кордон, важко оцінити. Тому для України міг би бути цінним досвід країн Скандинавії (Ісландії, Фінляндії, Норвегії, Данії та Швеції), які мають давні традиції міжнародної студентської мобільності, зокрема і ступеневої: вже у 1950 році 30% норвезьких студентів навчалися за кордоном [12].

Ці країни демонструють найвищі показники середнього рівня академічної мобільності серед країн Європейського Союзу. Вони пропагують однакові цінності щодо академічної мобільності студентів і пропонують подібні системи підтримки навчання власних студентів за кордоном. Очевид-

но, що відмінності систем підтримки міжнародної академічної мобільності в скандинавських країнах впливають з різних економічних умов.

Аналіз наукових праць, присвячених розв'язанню проблеми

Вивчення процесів академічної мобільності в скандинавських країнах стало предметом дослідження переважно зарубіжних учених. У цьому плані варто назвати роботи М. Саарикаліо-Торпа (M. Saarikallio-Torp) [7], Дж. Вієрс-Дженсена (J. Wiers-Jenssen) [13], Дж. Міклебуста (J. Myklebust) [4]. Здебільшого в них ідеться про стратегії і перспективи розвитку академічної мобільності в цьому регіоні, аналізуються статистичні дані, мотивації суб'єктів до навчання за кордоном, механізми фінансової підтримки тощо. Як правило, академічна мобільність у скандинавських країнах аналізується в контексті загальних досліджень, які стосуються різних аспектів цього явища. Також є поодинокі дослідження, присвячені розгляду академічної мобільності окремих скандинавських країн. Так, однією з останніх є наукова праця М. Ставрук «Зміст і організація академічної мобільності студентів у Фінляндії» [1].

Натомість мобільність студентів країн Скандинавії ще не стала предметом спеціального дослідження вітчизняних учених.

Мета статті. Метою роботи є вивчення досвіду скандинавських країн щодо регулювання процесів академічної мобільності на державному рівні, зокрема її законодавчо-нормативне забезпечення на національному рівні та механізми державної фінансової підтримки.

Аналіз процесів академічної мобільності в країнах Скандинавії проведений на матеріалі результатів опитування кожної країни-учасниці Болонського процесу щодо різних аспектів академічної мобільності, які увійшли до їх національних доповідей за 2012 рік і були представлені на Бухарестській конференції міністрів, відповідальних за вищу освіту. Матеріали для проведення опитування були підготовлені робочою групою з питань мобільності (BFUG Working Group on Mobility) з метою підготовки проекту Стратегії мобільності в

ЄПВО [2]. Аналіз цих даних дає уявлення про розвиток академічної мобільності в Європейському регіоні, зокрема і про її законодавчо-нормативне забезпечення на національному рівні.

Виклад основного матеріалу. У країнах Скандинавії інтернаціоналізація вищої освіти є частиною їх державної освітньої політики, спрямованої на вирішення соціально-економічних і політичних проблем. Академічна мобільність розглядається як ключовий фактор успішності інтеграційних процесів. Практично всі скандинавські країни з метою реалізації своїх інтеграційних прагнень прийняли державні документи, що посилюють міжнародне співробітництво у сфері вищої освіти – стратегії або програми інтернаціоналізації вищої освіти, у яких збільшення рівня академічної мобільності студентів і науковців розглядається одночасно як невід'ємна складова інтернаціоналізації та кінцева мета цього процесу. Водночас академічна мобільність може регулюватися й іншими нормативно-правовими документами як державного (наприклад, закони), так і інституційного рівнів (стратегії або програми розвитку університетів).

Ісландія. Розвиток академічної мобільності в Ісландії визначається загальною стратегією розвитку країни, невід'ємною складовою якої є міжнародне співробітництво, а також на рівні програмних документів університетів, зокрема Університету Ісландії, де зазначена вимога для студентів, які навчаються на докторському рівні, один семестр або рік навчатися в закордонному вищому навчальному закладі.

Данія. У формуванні державної політики в галузі вищої освіти Данії беруть участь три міністерства, яким підпорядковані різні типи вищих навчальних закладів. Кожне з відомств розробило стратегічний документ відповідно до сфери свого регулювання. Щодо вхідної мобільності у 2007 році уряд Данії опублікував План дій щодо міжнародного просування Данії на міжнародному ринку освітніх послуг як країни-імпортера іноземних студентів. Реалізацію плану було покладено на Агентство Данії з міжнародної освіти під керівництвом Міністерства науки, технологій

та інновацій. Міністерство науки, технологій та інновацій також розробило стратегію наукового співробітництва – «Стратегію співробітництва, заснованого на знаннях, між Данією та Китаєм» («Strategy for Knowledge Based Collaboration between Denmark and China») [11] (2008), зокрема й академічного обміну між країнами. У 2009 році Міністерство освіти Данії опублікувало стратегію вихідної академічної мобільності бакалаврів, які навчаються за професійно орієнтованими програмами, «Поступове просування навчання та стажування закордоном» («Stepping up study and internship abroad») [9]. У червні 2013 року була прийнята урядова програма інтернаціоналізації вищої освіти Данії «Посилення внутрішнього потенціалу в контексті перспектив міжнародного розвитку – збільшення студентів, які отримують освіту закордоном, внутрішньої інтернаціоналізації навчального процесу; удосконалення володіння іноземною мовою» (Enhanced insight through global outlook – more students studying abroad, stronger international learning environments and better foreign language skills) [10], яка визначає показники інтернаціоналізації вищої освіти Данії, що мають бути досягнуті до 2020 року.

Норвегія. Стратегія інтернаціоналізації усіх рівнів освіти в Норвегії, зокрема і вищої, визначена в Білій книзі (2008–2009) «Інтернаціоналізація освіти в Норвегії» (White Paper No. 14 (2008–2009) to the Storting: Internationalisation of Education in Norway) [12]. У цьому документі приділяється велика увага сприянню навчання норвезьких студентів за кордоном і залученню іноземних студентів, визначаються проблеми навчання іноземців (отримання дозволу на проживання; національного ідентифікаційного коду (PIN), необхідного для сплати податків; страхового полісу; мовні, фінансові бар'єри тощо) та визначаються шляхи їх подолання.

Фінляндія. У 2001 році у Фінляндії була прийнята Стратегія інтернаціоналізації вищої освіти, у якій було проаналізовано стан і динаміку різних видів академічної мобільності за період 1997–2000 роки (Strategy for the internationalisation of Higher Education Institutions in Finland 2009-2015) [8] та ви-

значені цілі розвитку академічної мобільності в кількісних показниках. Логічним продовженням цього документа та освітньої політики в цілому стала у 2009 році Стратегія інтернаціоналізації вищих навчальних закладів у Фінляндії на період 2009–2015 років, де академічна мобільність визнається однією з п'яти цілей інтернаціоналізації, визначені показники академічної мобільності, які мають бути досягнуті до 2015 року, та низка заходів з метою досягнення цих показників.

Швеція. У Швеції академічна мобільність є предметом правового регулювання законів (Закон Королівства Швеції від 2009 року «Знання без кордонів – вища освіта в еру глобалізації» («Knowledge without borders – higher education in the era of globalisation» (Govt. Bill 2008/09:175) [3] та Закон Королівства Швеції від 2004 року «Новий світ – новий університет» (New world – New University (Govt. Bill 2004/2005:162) [5].

Державні стратегії та інші документи скандинавських країн, які визначають розвиток академічної мобільності цих країн, практично не містять конкретних цілей різних видів студентської мобільності та здебільшого обмежуються загальними фразами щодо необхідності покращення її рівня. Так, документи Швеції, Ісландії та Норвегії фіксують лише наміри країни підвищувати усі види мобільності. Данія відповідно до цільових індикаторів Болонського процесу встановила необхідність досягнення до 2020 року 20-відсоткового рівня* для ви-

* Примітка: Орієнтир академічної мобільності «20% усіх випускників вищої школи з досвідом навчання за кордоном до 2020 року» був визначений у Комюніке Левен/Лувен-ла-Нев (2009). Надалі Стратегія мобільності в Європейському просторі вищої освіти до 2020 року «Мобільність для кращого навчання», прийнята в рамках Бухарестської конференції міністрів, відповідальних за вищу освіту, та третього Болонського політичного форуму «Поza Болонським процесом: створення та взаємозв'язок національного, регіонального та міжнародного просторів вищої освіти» («Beyond the Bologna process: Creating and connecting national, regional and global higher education spaces») (Бухарест, 2012) не тільки підтвердила раніше сформульовані в Лувен-ла-Нев цілі, а й конкретизувала їх та доповнила іншими. Зокрема, було зазначено, що вимірюванню підлягає лише фізична мобільність на усіх трьох циклах вищої освіти Болонського процесу. У якості цільового індикатора мобільності були прийняті періоди навчання за кордоном протягом будь-якого з трьох циклів (кредитна мобільність не менше 15 кредитів або три місяці), а також перебування за кордоном, яке завершується отриманням ступеня (ступенева мобільність).

хідної академічної мобільності професійних бакалаврів, які навчаються за професійно орієнтованими програмами першого циклу [9]. Нещодавно прийнята урядова програма «Посилення внутрішнього потенціалу в контексті перспектив міжнародного розвитку – збільшення студентів, які отримують освіту за кордоном, внутрішньої інтернаціоналізації навчального процесу; удосконалення володіння іноземною мовою» [10] встановила необхідність досягнення до 2020 року 50-відсоткового показника усіх випускників вищих навчальних закладів Данії з досвідом навчання за кордоном практично в три рази за десятиріччя (у 2011 році цей показник становив 17%). Унікальність цієї урядової програми інтернаціоналізації полягає в тому, що вона не тільки визначила загальні показники вихідної академічної мобільності до 2020 року, а й країн-партнерів, яким надала пріоритетного значення. Передбачається, що чисельність данських студентів, які навчалися в таких розвинутих країнах, як Бразилія, Китай, Індія, Мексика, Індія, Південна Корея (країни БРІК), та чисельність студентів, які навчалися в неангломовних країнах порівняно з 2011 роком (563 особи та 2167 осіб відповідно) повинна щорічно збільшуватись щонайменше на 15%. Також у документі зазначено 20-відсоткове збільшення порівняно з 2012 роком кількості спільних міжнародних навчальних програм подвійних дипломів як засобу посилення міжнародного співробітництва.

Фінляндія єдина серед скандинавських країн сформулювала показники різних типів академічної мобільності до 2015 року. Так, рівень вхідної ступеневої академічної мобільності студентів повинен становити 20 тисяч осіб (або 7% від загальної кількості усіх студентів). Показники річного рівня вхідної кредитної мобільності у дзеркальному відображенні повторюють показники зовнішньої кредитної – 8000 осіб (6% від загальної кількості усіх студентів) для університетів та 8000 осіб (8% від загальної кількості усіх студентів) на бакалаврському рівні для політехнічних вищих навчальних закладів. Досвід Фінляндії унікальний також у зв'язку з чітко визначеними по-

казниками вхідної та вихідної академічної мобільності науково-педагогічного складу (academic staff) до 2015 року. Рівень вхідної міжнародної академічної мобільності для університетів повинен становити 4000 осіб (або 29% від загальної кількості усіх викладачів і науковців) та для політехнічних вищих навчальних закладів – 3000 осіб (або 47% від загальної кількості всіх викладачів і науковців). Щонайменше 4000 працівників фінських університетів (або 29% від загальної кількості всіх викладачів і науковців) та 4000 працівників політехнічних вищих навчальних закладів (або 62% від усього науково-педагогічного складу) повинні отримати досвід перебування в закордонних університетах (табл. 1).

Забезпечення рівного доступу молодих громадян до вищої освіти, незалежно від рівня матеріального забезпечення їх родин, є базовим принципом освітньої політики скандинавських країн. Варто зазначити, що в цих країнах студент розглядається як доросла людина, економічно незалежна від своїх батьків. Більше 80% студентів у скандинавських країнах живуть окремо від батьків [7]. Такий підхід щодо фінансової незалежності молодшого покоління від старшого – членів однієї родини – є чи не унікальною рисою «нордичної моделі» освітньої політики. Державна фінансова підтримка студентів має адресний характер і надається безпосередньо конкретному студенту. Варто відзначити, що в цілому плата за навчання у вищих навчальних закладах цих країн або низька, або взагалі відсутня.

Незважаючи на окремі відмінності механізмів фінансової студентської підтримки в країнах Скандинавії, в усіх країнах вона стосується також і студентів, які навчаються за кордоном, оскільки навчання в зарубіжних університетах вважається не менш цінним, аніж навчання в рідній країні. Це означає, що студенти, які навчаються в іншій країні, можуть претендувати на фінансову підтримку на загальних умовах. Зокрема, усі країни Скандинавії, за винятком Фінляндії, виділяють матеріальну допомогу на оплату повної або часткової вартості навчання за кордоном.

Таблиця 1

Нормативно-правове регулювання процесів академічної мобільності студентів у країнах Скандинавії

Країна	Документ, який визначає перспективи розвитку академічної мобільності студентів	Сформовані цілі щодо усіх форм академічної мобільності студентів	Сформовані цілі щодо кредитної мобільності	Сформовані цілі щодо ступеневої мобільності	Пріоритетні країни/ регіони вихідної/вхідної академічної мобільності студентів
Ісландія	Стратегія націоналізації університетів, зокрема відповідний документ Університету Ісландії (Рейк'явік) — Action Plan for the Global Marketing of Denmark (2007) by the Danish Government; — «Strategy for Knowledge Based Collaboration between Denmark and China» (2008) by the Ministry of Science, Technology and Innovation; — «Stepping up study and internship abroad» (2009) by the Danish Ministry of Education; — «Enhanced insight through global outlook – more students studying abroad, stronger international learning environments and better foreign language skills» (2013) by the Danish Government	В Університеті Ісландії діє вимога для студентів, які навчаються на докторському рині, один семестр або рік навчатися в закордонному вищому навчальному закладі	—	—	—
Данія	— «Enhanced insight through global outlook – more students studying abroad, stronger international learning environments and better foreign language skills» (2013) by the Danish Government	20% до 2020 року усіх форм вихідної мобільності До 2020 року 50% усіх, хто отримав вищу освіту, повинні мати досвід навчання або стажування за кордоном. До 2020 року щорічне зростання на 15 % студентів, які мають досвід навчання або стажування в розвинених країнах (включаючи країни БРІК). До 2020 року щорічне зростання на 15% студентів, які мають досвід навчання або стажування в неангломовних європейських країнах	—	—	Для вхідної мобільності: Німеччина, Польща, США, Китай, Індія Для вхідної та вихідної мобільності – Китай. Зростання вихідної мобільності до розвинених країн (включаючи країни БРІК) та неангломовних європейських країн
Норвегія	White Paper No. 14 (2008–2009) to the Storting: Internationalisation of Education in Norway	—	—	—	—
Фінляндія	Strategy for the internationalisation of Higher Education Institutions in Finland 2009–2015 (2009)	Вихідна та вихідна кредитна мобільність повинна до 2015 року щорічно збільшуватись. У політехнічних університетах на 8000 студентів (8% від загальної кількості студентів) на бакалаврському рівні; в університетах на 8000 (8% від загальної кількості студентів)	—	Вхідна ступенева мобільність повинна збільшитись до 2015 року на 20000 іноземних студентів або 7% іноземних студентів в загальній кількості студентів	—
Швеція	«Knowledge without borders – higher education in the era of globalisation» (Govt. Bill 2008/09:175); New world – New University (Govt. Bill 2004/2005:162)	Задеклароване прагнення щодо збільшення усіх форм мобільності	—	—	Усі регіони є пріоритетними щодо вихідної мобільності студентів

У майже всіх країнах Скандинавії фінансова підтримка студентів надається у вигляді грантів, стипендій і позик, окрім Ісландії, де студенти на навчання за кордоном отримують лише позики. Варто зазначити, що така підтримка, крім Фінляндії, надається виключно за рахунок державних коштів.

Деякі країни Скандинавії встановили обмеження на надання зазначеної матеріальної допомоги, які стосуються навчання в певних країнах, регіонах; навчання за програмами, часові рамки тощо. Зокрема, Данія встановила часові обмеження (4 роки) на надання фінансової підтримки, якщо студент навчається не в скандинавській країні.

Студенти, які вирішили навчатися за кордоном, як і ті, що навчаються вдома, можуть розраховувати на фінансування додаткових витрат, зокрема транспортних, витрат на проживання та харчування. Ісландія, Норвегія та Швеція покривають транспортні витрати. За рахунок цих коштів норвезький студент може здійснити 2 подорожі на рік з країни навчання до Норвегії. Існують певні вікові обмеження щодо виділення таких коштів.

Норвегія та Ісландія за певних умов пропонують державну фінансову підтримку для оплати мовних курсів. Так, Ісландія надає позики на вивчення мови на курсах, якщо студент навчається не в англomовній країні або не в скандинавській країні, крім Фінляндії.

Країни Скандинавії, як і більшість інших європейських країн, при вирішенні питання оплати за навчання іноземними студентами розглядають студентів з країн Євросоюзу як студентів-громадян своєї країни [6]. Зокрема, у Фінляндії, Швеції, Данії для таких студентів навчання є безкоштовним. Ця норма діє також в Ісландії за умови, якщо студент-громадянин з іншої країни Євросоюзу проживає в Ісландії останні 3 роки. Очевидно, що оплата навчання іноземних студентів лягає тяжким вантажем на держаний бюджет країн, де вони навчаються. Тому з метою зменшення навантаження на бюджет Данія у 2006–2007 навчальному році вирішила запровадити

платне навчання для іноземців-негромадян країн Євросоюзу. Подібне рішення готові прийняти Фінляндія та Швеція, де кількість іноземних студентів з 2000 по 2009 рік зростає на 226% та 155% відповідно.

Серед країн Скандинавії, у яких іноземні студенти-громадяни країн не Євросоюзу сплачують за своє навчання, Фінляндія та Норвегія встановлюють однакову плату за навчання для студентів-громадян своєї країни та студентів-іноземців.

Крім розвиненої системи фінансової підтримки академічної мобільності, країни Скандинавії вдаються до інших державних заходів з метою її підтримки та розвитку. Це, зокрема, зміни до міграційного законодавства, візова політика, розширення можливостей для працевлаштування під час навчання та після його закінчення, активне запровадження освітніх програм англійською мовою та інші заходи, спрямовані на залучення іноземних студентів.

З метою підтримки міжнародної академічної мобільності студентів уряд Данії запровадив виплату додаткової фінансової допомоги університетам у вигляді грантів за кожного мобільного студента будь-якої національності, який бере участь у програмах академічних обмінів. Станом на 2010 рік її сума становила 670 євро.

За результатами опитування іноземних студентів у країнах Скандинавії щодо стримуючих факторів вхідної академічної мобільності до цих країн, які представлені в національних доповідях країн-учасниць Болонського процесу, з'ясувалося, що найбільшими складнощами вони вважають проблеми з вивченням скандинавських мов. Тому університети країн Скандинавії з метою залучення іноземних студентів цілеспрямовано запроваджують у навчальний процес англійську мову як засіб міжнародного наукового спілкування. За статистичними підрахунками [6], саме ці країни пропонують найбільшу кількість навчальних програм англійською мовою. Зокрема, у Норвегії у 2009 році нараховувалося більше 3500 англomовних навчальних програм, 200 з яких магістерські [12]. Отже, головними факторами позитивної динаміки зростання їх чисельності є активна дер-

жавна підтримка академічної мобільності, у рамках якої розроблена ціла низка заходів, які враховують необхідність подолання мовного бар'єру і спрямовані на забезпечення високої якості вищої освіти, відсутність або помірна плата за навчання для іноземних студентів у країнах Скандинавії.

Висновки та рекомендації. Результати дослідження процесів академічної мобільності студентів країн Скандинавії дають можливість зробити висновок, що зростання рівня інтернаціоналізації вищої освіти, зокрема й академічної мобільності сту-

дентів, можливе за умови цілеспрямованої державної підтримки, формування оптимальних правових умов і відповідних мотиваційних стимулів. Враховуючи позитивний європейський досвід законодавчо-нормативного забезпечення розвитку академічної мобільності, можна зробити висновок про першочерговість для України розроблення цілісної концепції академічної мобільності, яка б відповідала сучасним реаліям міжнародних відносин; удосконалення міграційного, трудового законодавства, активного запровадження в навчальний процес англійської мови.

REFERENCES

1. **Stavruk M.A.** Contents and organization of academic mobility in Finland : thesis. ... PhD [Electronic resource] / M. A. Stavruk. – 2011. – URL : [http://www.dissercat.com/content/soderzhanie-i-organizatsiya-akademicheskoi-mobilnosti-studentov-finlandii#ixzz2uWISmsZR]
2. Bologna Secretariat, *National Report regarding the Bologna Process implementation 2009-2012* [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=86>
3. Knowledge without borders – higher education in the era of globalisation» (Govt. Bill 2008/09:175) [Electronic resource] // Ministry of Education and Research, Sweden (2009), accessed April, 2009. – Access mode : <http://www.government.se/sb/d/574/a/124193>
4. **Myklebust J. P.** New Nordic agreement on compensation for students / J. P. Myklebust // University world news. – 2012. – Issue No 246. – 31 October.
5. New world – New University (Govt. Bill 2004/2005:162) [Electronic resource] // Ministry of Education and Research in Sweden, 2004. – Access mode : http://www4.lu.se/upload/LUPDF/Bologna/Sverige_Bologna/new_world_new_univ_summary.pdf
6. OECD (2011), Education at a Glance: OECD Indicators 2011, OECD, Paris.
7. **Saarikallio-Torp M.** and J. Wiers-Jenssen, eds. Nordic students abroad. Student mobility patterns, student support systems and labour market outcomes, Sastamala, 2010 [Electronic resource]. – Access mode : <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17453/Tutkimuksia110.pdf?sequence>
8. Strategy for the internationalisation of Higher Education Institutions in Finland 2009–2015 [Electronic resource] // Ministry of Education in Finland, 2009. Access mode : <http://www.okm.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm23.pdf?lang=fi>
9. The Danish Ministry of Education (2010). Stepping up study and internship abroad [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.uvm.dk/~media/Publikationer/2010/English/Stepping%20up%20study/Stepping%20up%20study%20and%20internship%20abroad%20til%20web.ashx>
10. The Danish Ministry of Higher Education and Science (2013). Enhanced insight through global outlook – more students studying abroad, stronger international learning environments and better foreign language skills, accessed June, 2013 [Electronic resource]. – Access mode : <http://fivu.dk/en/publications/2013/english-summary-enhanced-insight-through-global-outlook>
11. The Danish Ministry of Science, Technology and Innovation (2008). Strategy for Knowledge Based Collaboration between Denmark and China [Electronic resource]. – Access mode : <http://fivu.dk/en/publications/2008/strategy-for-knowledge-based-collaboration-between-denmark-and-china-2013-summary>
12. The Norwegian Ministry of Education and Research. White Paper No. 14 (2008–2009) to the Storting: Internationalisation of Education in Norway [Electronic resource]. – Access mode : http://www.regjeringen.no/pages/2255014/PDFS/STM200820090014000EN_PDFS.pdf
13. **Wiers-Jenssen J.** Student mobility and the professional value of higher education from abroad: Doctoral thesis at Department of Sociology and Human Geography, Faculty of Social Sciences, University of Oslo, 2008 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.statice.is>